

Виявлено вплив сезонності добору, типу й розміру експлантату Tilia cordata Mill. на регенераційну здатність in vitro. Експериментально встановлено, що фрагменти мікропагонів завдовжки 10–15 мм мали високу регенераційну здатність у весняний період. Показана органогенна реакція експлантатів T. cordata, ізольованих від сіянців та зрілих дерев.

Tilia cordata Mill., культура in vitro, експлантати, живильне середовище, регенераційна здатність.

Виявлено влияние сезонности отбора, типа и размера экплантатов Tilia cordata Mill. на регенерационную способность in vitro. Экспериментально установлено, что фрагменты микропагонов длиной 10–15 мм имели высокую регенерационную способность в весенний период. Показана органогенная реакция экплантатов T. cordata, изолированных от сеянцев и зрелых деревьев.

Tilia cordata Mill., культура in vitro, экплантаты, питательная среда, регенерационная способность.

УДК 712.41

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ТЕРИТОРІЇ ДЕНДРОПАРКУ «ЮННАТСЬКИЙ» НАЦІОНАЛЬНОГО ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО ЦЕНТРУ

***О.В. Піхало, кандидат сільськогосподарських наук
О.В. Полупан, студент магістратури***

Проведено передпроектний аналіз та вивчено сучасний стан озеленення і рівень благоустрою території дендропарку «Юннатський» НЕНЦ. Розроблено проектні пропозиції щодо основних напрямків його реконструкції.

Дендропарк, реконструкція, інвентаризація, ландшафтний аналіз, просторова структура, композиційна вісь, деревні рослини.

Дендрологічні парки створюються з метою збереження і вивчення, у спеціальних умовах, різноманітних видів дерев і кущів та їх композицій для найефективнішого наукового, культурного, рекреаційного та іншого використання [3].

Нині в Україні нараховується понад 60 дендропарків, серед яких – 19 належать до дендрологічних парків загальнодержавного значення, а решта – до дендропарків місцевого значення [8].

Із плином часу елементи благоустрою дендропарку старіють та піддаються антропогенному навантаженню, насадження втрачають свої

декоративні функції, тому згодом парк потребує окремих підходів щодо реконструкції або реставрації його території. Не виключенням є територія досліджуваного об'єкта, а саме дендропарку «Юннатський» Національного еколого-натуралістичного центру (НЕНЦ) в м. Києві.

Мета досліджень – визначення основних напрямів реконструкції території дендропарку "Юннатський" Національного еколого-натуралістичного центру в м. Києві.

Матеріали та методика досліджень. Об'єктом дослідження є територія дендропарку "Юннатський" НЕНЦ в м. Києві. Під час натурних досліджень була проведена подеревна інвентаризація деревних рослин відповідно до інструкції з технічної інвентаризації зелених насаджень у містах та селищах міського типу [4], оцінка сучасного стану дерев, кущів, газонів та квітників проводилась за загальноприйнятою методикою [5] та визначення функціональних зон дендропарку – відповідно до Закону України «Про природно-заповідний фонд» від 16.06.1992 № 2456-XII [3].

Результати досліджень. Територія парку «Юннатський» є частиною парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва "Березовий гай", який було закладено на початку XIX ст. В 1925 р. парк поділили на дві частини: одну, площею 10 га, передали під будівництво Подільського районного парку культури і відпочинку, іншу – до центральної дослідно-педагогічної агробіостанції (нині НЕНЦ), у підпорядкуванні якої дендропарк знаходиться і нині. Рішенням депутатів Київради 10 березня 2006 р. територія центру отримала статус дендрологічного парку місцевого значення "Юннатський".

Дендропарк формувався впродовж більш ніж півстоліття силами юннатів України і зарубіжжя для збереження природних комплексів та з метою сприятливого поєднання природних і культурних ландшафтів, використання їх у рекреаційних, наукових, навчальних, просвітницьких цілях, створення умов для навчання й наукових досліджень учнівської та студентської молоді, вчителів Києва і всієї України. Нині НЕНЦ є координаційно-методичним центром 186 обласних, районних, міських еколого-натуралістичних центрів, станцій юних натуралістів та більш як 300 учнівських лісництв [6].

Дендропарк «Юннатський» НЕНЦ знаходиться у північній частині Києва за адресою вул. Вишгородська, 25. Загальна площа становить 13,07 га [1].

З північної, південної та південно-східної сторони дендропарк «Юннатський» прилягає до частини парку «Березовий гай». З північно-східної сторони знаходиться вул. Вишгородська, вздовж якої розташований житловий масив, а з північно-західної сторони територія дендропарку прилягає до житлового масиву.

Під час проведення ландшафтного аналізу території було вивчено об'ємно-просторову структуру дендропарку, згідно з якою виділено такі типи просторової структури:

-відкриті простори займають незначну частину дендропарку, зокрема невелику ділянку в центрі та північній частині парку (показник повноти цього простору становить менше 0,2 %);

- *напіввідкриті простори* займають також невелику частину території, зокрема ділянки біля озера в північній частині дендропарку та поблизу навчального корпусу і гуртожитку (показник повноти – 0,3 – 0,6 %);

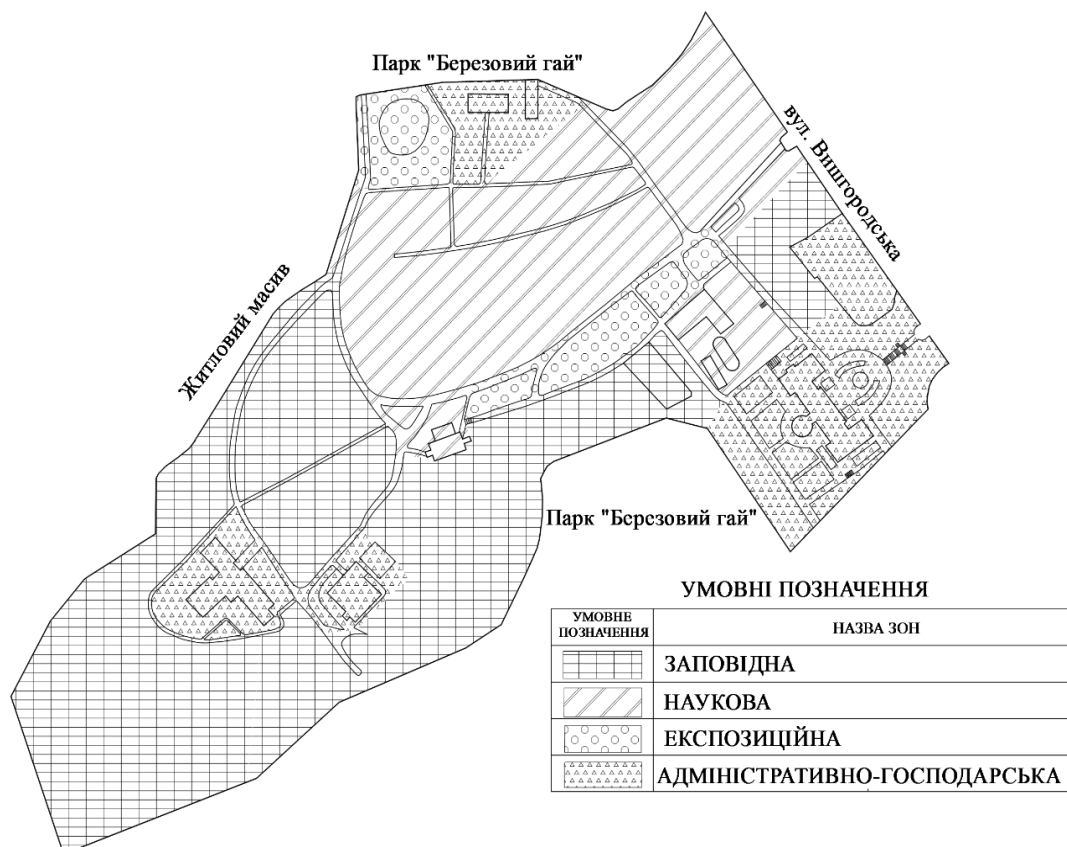
- *закриті простори* займають майже всю територію дендропарку (повнота – 1 %).

Розміщення великої кількості деревних груп і окремих дерев-солітерів на території галявин призводить до їхнього захаращення і, як наслідок, певного нівелювання у сприйнятті відкритого і закритого просторів.

Рельєф території дендропарку переважно рівнинний, але має як підвищення, так і пониження. Виходячи з цього, точки панорамного огляду знаходяться на підвищених територіях, зокрема в центрі парку та біля навчального корпусу.

Під час проведення зонування території дендропарку «Юннатський» було виділено такі зони: заповідна, наукова, експозиційна та адміністративно-господарська (рис. 1).

Територія дендропарку створена за пейзажним прийомом планування. Зони не відмежовані одна від одної. До кожної із умовних зон ведуть доріжки. Найбільш естетичного значення мають ділянки, що знаходяться біля головного входу та головної будівлі, а також територія, по якій проходить головна композиційна вісь дендропарку. Основними акцентами у дендропарку є головний вхід, навчальний корпус та майданчик для розваг. Головна вісь проходить від входу парку до центральної частини.

Рис. 1. Схема функціонального зонування дендропарку «Юннатський»

Під час проведення інвентаризації було визначено 54 види дерев, кущів та ліан (рис. 2), більшість з яких знаходяться в доброму стані (рис. 3).

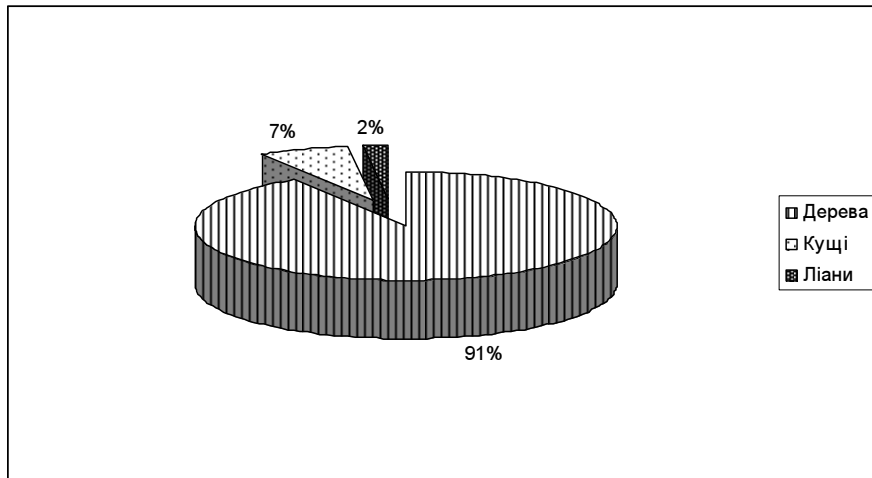

Рис. 2. Розподіл насаджень дендропарку за життєвими формами

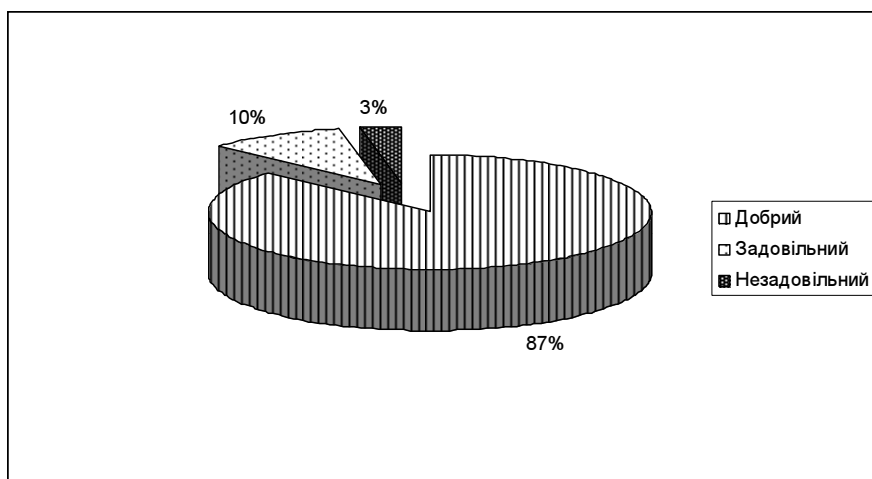

Рис.3. Розподіл насаджень за якісним станом

На території дендропарку зростає близько 2500 шт. дерев, найпоширенішими серед яких є: туя західна (*Thuja occidentalis* L.), ялина звичайна (*Picea abies* (L.) H.Karst), береза повисла (*Betula pendula* Roth.), дуб звичайний (*Quercus robur* L.), клен гостролистий (*Acer platanoides* L.) та яблуня ягідна (*Malus baccata* (L.) Borkh.), а також понад 200 екземплярів – бузок звичайний (*Syringa vulgaris* L.), бузок угорський (*Syringa josikaea* J.Jacq. ex Rchb.), форзиція європейська (*Forsythia europaea* Degen et Bald.) та спірея середня (*Spiraea media* F.Schmidt). На території дендропарку зростають три рослини, занесені у Червону книгу: бузок угорський (*Syringa josikaea* J.Jacq. ex Rchb.), рододендрон східнокарпатський (*Rhododendron kotschyi* Simorik.) та тис ягідний (*Taxus baccata* L.) [2].

Дерева та куці зростають переважно у групах, масивах та лінійних посадках, зустрічаються і солітери, наприклад туя західна (*Thuja occidentalis* L.) чи магнолія кобус (*Magnolia kobus* DC.). Групи на території дендропарку переважно складні. Алейні посадки представлені з туї західної (*Thuja occidentalis* L.), а також з гіркокаштана звичайного (*Aesculus hippocastanum* L.)

Малі архітектурні форми на території дендропарку "Юннатський" мають утилітарний характер. Лави знаходяться в задовільному стані та в обмеженій кількості (7 шт.) Сміттєзбірники розміщені тільки біля лав. Освітлення території є лише у вхідній частині та вздовж головної дороги.

На досліджуваній території відсутні прямі засоби ідейного навантаження, проте є наявні елементи опосередкованого його вираження. У ролі засобів опосередкованого вираження ідейного навантаження використовуються рельєф, водойма, рослинність.

У північно-західній частині дендропарку «Юннатський» НЕНЦ знаходиться озеро "Куряче" (площа 0,12 га), назва якого походить від річки Курячий брід – лівої притоки колись повноводої річки Сирець, що впадає у Дніпро. Озеро знаходиться в незадовільному стані, потребує чищення і закріплення берегів георешіткою, виконує роль опосередкованого засобу вираження ідейного навантаження.

На території присутнє квіткове оформлення у вигляді клумб, работок невеликого розміру, які розміщені переважно біля будівель та вздовж головної дороги.

Основну роль для вираження ідейного навантаження дендропарку відіграють зелені насадження, зокрема солітери, групи та масиви, завдяки їхньому колориту, формі, композиційному розміщенню в просторі.

Висновки

У ході дослідження дендропарку «Юннатський» проведено передпроектний аналіз, вивчено сучасний стан озеленення і рівень благоустрою території дендропарку та встановлено таке.

1. За розміром території дендропарк належить до середніх, за архітектурно-планувальним рішенням – пейзажний.

2. Дендропарк «Юннатський» знаходиться в хорошому стані, оскільки добре збережена планувальна структура; основні елементи ландшафтної композиції представлені насадженнями і будівлями, в парку є видові точки, точки панорамного огляду та головна композиційна вісь.

3. Під час проведення інвентаризації було визначено 54 види дерев та понад 20 куців і ліан. Майже всі види знаходяться в доброму стані та зростають переважно в групах та рядових посадках.

4. Дендропарк «Юннатський» частково не відповідає вимогам розподілу території, які висуваються до подібних об'єктів, тому для покращання стану дендропарку потрібно провести:

- перепланування території центральної ділянки, на якій потрібно організувати місце для відпочинку відвідувачів парку, а також майданчики

для виставки творчих дитячих робіт та проведення занять з гуртківцями під відкритим небом;

- реконструкцію ділянок, які знаходяться біля гуртожитку (влаштування доріжки та альтанки для тихого відпочинку), головної будівлі та озера (очищення та закріплення берегів).

Список літератури

1. Вербицький В.В. Збереження та збагачення різноманіття рослин дендропарку «Юннатський» / В.В. Вербицький, Є.О. Бойко // Інтродукція рослин, збереження та збагачення біорізноманіття в ботанічних садах і дендропарках: матеріали міжнар. наук. конф., присвяченої 75-річчю заснув. Націон. Бот саду ім. М.М.Гришка НАН України (Київ, 15-17 вересня 2010 р.). – К. : Фітосоціоцентр, 2010. – С.154-155.

2. Дендросозологічний каталог природно-заповідного фонду Лісостепу України / [під ред. С.Ю. Поповича]. – К. : Аграр Медіа Груп, 2011. – 800с.

3. Закон України «Про природно-заповідний фонд» від 16.06.1992 № 2456-XII / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-12/>.

4. Інструкція з технічної інвентаризації зелених насаджень у містах та селищах міського типу від 16.01.2007 № 82/13349/ Міністерство будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0082-07>.

5. Наказ «Про затвердження Методики визначення відновної вартості зелених насаджень» від 12.05.2009 № 127. / Мінжитлокомунгосп. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0549-09/>.

6. Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nenc.gov.ua/1035.html>.

7. Попович С. Ю. Заповідне паркознавство: навч. посіб. / Попович С.Ю., Корінько О.М., Клименко Ю.О. – Тернопіль: Богдан, 2011. – 320 с.

8. Природно-заповідний фонд Київської області / [Василюк О., Костюшин В., Норенко К. та ін.]. – К.: НЕЦУ, 2012. – 338 с.

Проведен предпроектный анализ и изучено современное состояние озеленения и уровень благоустройства территории дендропарка «Юннатський» НЭНЦ. Разработаны проектные предложения относительно основных направлений его реконструкции.

Дендропарк, реконструкция, инвентаризация, ландшафтный анализ, пространственная структура, композиционная ось, древесные растения.

The predesign analysis is carried out, the current state of gardening and level of improvement of the territory of the arboretum "Yunnatsky" of the National ekologo-naturalistic center is studied and design offers of rather main directions of reconstruction are developed.

Arboretum, reconstruction, inventory, landscape analysis, spatial structure, composite axis, wood plants.